

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER VE YÖNTEM SORUNU

Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ*

ÖZET

Yabancı dil öğreniminde yöntem öğrenme sürecini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Geçmişten günümüze çeşitli dil öğretim yöntem ve yaklaşımları geliştirilmiş ve bu yöntemler belirli dönemlerde oldukça yoğun kullanılmıştır. 1950'li yıllara kadar geleneksel dil bilgisi çeviri yöntemi kullanılırken, sonraları bilimsel esaslara dayalı değişik yöntemler kullanılmıştır. Kulak-dili alışkanlığı yöntemi öğrenen kişinin daha çok belirli cümle kalıplarını sürekli dinlenme, ezberleme ve bunları tekrar etmeye dayanmakta ve anadilin sınıfta kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Ancak daha sonra geliştirilen x yöntemi, sınıfta zaman zaman anadilin de kullanılabilceğini benimsemiştir. Hiçbir yöntemin dil öğretiminde tek başına tamamen kullanılmayacağını savunan (ileri süren) eklemeli (eklektik) yöntemi benimseyenler ise her yöntemin bulunulan ortama göre uygun bir boyutunun sınıfta kullanılabilceğini düşünmekteler. Bunların dışında ikisine devamlı kuşkusuz insanın öğrenmesi üzerine yapılan araştırmalar devam edecek ve hedefte değişik yöntem ve yaklaşımlar ortaya konacaktır.

ABSTRACT

Method is one of the factors affecting learning process in foreign language learning. There have been various language teaching methods and approaches since then. Some of them have been used widely in certain periods. While grammar – translation method was being used till 1950s, new methods and approaches based on scientific principles were started to be used. Audio-lingual method, grammar translation method, direct method, cognitive-code approach, communicative approach and eclectic method were developed and used in foreign language teaching. Besides these methods and approaches some interesting methods have been developed and used as well. They can be listed as follows: Suggestology/ Suggestopedia, Community Language Learning, The Silent Way, Total Physical Response, Naturel Approach. These are not the end of finding new effective methods and approaches. The efforts to find the best ways of teaching and learning a foreign language will be maintained and the new ones will be developed.

Key Words: Foreign language teaching, teaching methods, teaching approaches

1. Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Yöntem Sorunu

Yabancı dil öğretiminde en etkin yolu bulabilmek için eğitimciler ve dilbilimciler yıllarca çalışmışlardır. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra dil öğretimi daha bilimsel çerçevede alınmış ve geleneksel yöntemlerin dışında

* Yrd.Doç.Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

yeni yönelimler ve yeni hedefler ortaya çıkmıştır. Geleneksel sistemde yazılı metinlere dayanan dil öğretimi ruhbilim, dilbilim ve eğitim bilimleri alanlarında meydana gelen gelişmelerden etkilenmiş ve bu alanlardaki yeniliklerden yararlanmış (Senemoğlu, 1983).

Gelişen teknoloji de öğrenme-öğretme süreçlerine farklı boyutlar kazandırmış ve daha az zamanda, daha çok şeyin öğrenilebileceği ve öğretebileceği ortamlar meydana gelmiştir. Dilin sözlü boyutuna öncelik veren çağdaş dil öğretim yöntem ve yaklaşımları 1950'lerden itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır.

Çağdaş öğretim yaklaşımlarında öğrencinin sürekli edilgen durumda kalması benimsenmemekte, etkili öğrenmenin gerçekleşmesinin belirli bilimsel esaslara uyulmasıyla sözkonusu olacağı kabul edilmektedir. Öğrenci motivasyonu bunların başında gelmektedir. "Motivasyon, başarılı bir öğrenmenin gerçekleşmesi için anahtar bir faktördür. Yüksek düzeyde motivasyonu sağlanan daha az yetenekli bir öğrenci, iyi motive edilmeyen daha zeki bir öğrenciden daha büyük bir başarı ortaya koyabilir" (Reece ve Walker, 1998).

Bilimsel esaslara göre geliştirilen öğrenme yöntem ve yaklaşımları öğretmene sınıfta yeni sorumluluklar yüklemiştir. Artık, geleneksel yapıdan tamamen uzak, öğrencinin öğrenmesini esas alan ve öğretmenin yeni roller üstlenmesini hedef alan yaklaşımlar benimsenmektedir. Davies (1996) dil öğretmenlerinin görevlerini şöyle sıralamaktadır:

- Öğrencinin öğrenme yaşantısını zenginleştirmek ve literatür aracılığıyla ufku genişletmek.
- Hayal gücünü harekete geçirmek.
- İnsani duygulara karşı hassasiyet uyandırmak.
- Kendisi için düşünmesine yardım etmek ve kitle iletişim araçlarından yararlandırmak.
- Çocukta hoşgörü ve anlayış duygusunu geliştirmek.
- Sosyal olaylara karşı duyarlılık geliştirmek.
- Kendisindeki potansiyelin farkına vardırarak.

Aşağıda geçmişten günümüze kadar geliştirilen yöntem ve yaklaşımlar sunulmakta ve hangi yöntemlerin yukarıda belirtilen özellikleri gözönünde bulundurduğu ortaya konmaktadır.

2. Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Yaklaşımlar

Yabancı dil öğretiminde günümüze kadar çeşitli teoriler ve yöntemler geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Türk ve Avrupalı dil öğretim uzmanları ve dilbilimciler tarafından benimsenen başlıca dil öğretim yöntemleri şunlardır (Demirel, 1990) :

1. Dilbilgisi - Çeviri Yöntemi (Grammar Translation Method)
2. Düzvarım Yöntemi (Direct Method)

3. Kulak-Dil Alışkanlığı Yöntemi (Audio-Lingual Method)
4. Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı (Cognitive-Code Approach)
5. İletişimsel Yaklaşım (Communicative Approach)
6. Seçmeli Yöntem (Eclectic Method)

Aşağıda bu yöntem ve yaklaşımların özellikleri üzerinde durulmaktadır.

2.1. Dilbilgisi - Çeviri Yöntemi (Grammar Translation Method)

Dilbilgisi-çeviri yöntemi Eski Yunan'dan 20. yüzyılın ortalarına kadar uygulanan bir dil öğretim yöntemidir. Bu yöntemin adına dilbilgisi-çeviri yöntemi de denmektedir. Latince ve Eski Yunanca'nın öğretiminde kullanılan bu yöntem belli bir öğrenme teorisine göre geliştirilmemiştir.

Kural öğrenme, akla dayalı çözümlenmeler ve karşılaştırmalı çalışmaların önemli bir yer tuttuğu bu geleneksel yöntemde dil bir sözcük dizelgesi biçiminde ele alındığı için dilin sözlü kısmına hemen hemen hiç dokunulmamakta ve konuşma becerisi önemli bir yer tutmamaktadır. (Senemoğlu, 1983; Demirel, 1990). Geleneksel yapıda sınıf öğrencilerin gramer, kelime ve dilin telaffuzu konusunda sistematik bilgiler edindiği bir yer olarak kabul edilmektedir. Öğretimde odak noktası öğretmenin öğrenilen dilin gramerini en etkili bir şekilde sunmasıdır.

Bilinen eski gramer kitabı Milat'tan Önce dördüncü yüzyılda Panini tarafından yazılan Sanskrit diline ait gramerdir. Sanskritçe eski bir Hint-Avrupa dilidir ve bugün hala bilimsel amaç için kullanılmaktadır. Panini grameri Sanskritçede kelime oluşumu ile ilgili kuralları içermekteydi. (fien, 1982).

Dilbilgisi- çeviri yönteminde bir gramer kitabı ve iki dilli bir sözlük öğretimin ana malzemeleri oluşmaktadır. Bu kitap dil hakkında belli kuralları ve açıklamaları içerir. Ağırlık yazıya verilmekte ve kuralların sıkı sıkıya öğrenilmesi istenmektedir.

Sorumluluğun tamamen öğretmene bırakıldığı bu yöntemin (Sebüktekin, 1981) kullanım özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

a. Dilin kurallarına ağırlık verilir, gramer öğretilir.

b. Öğretimde anadil kullanılır.

c. Öğrencilere sürekli olarak çeviri yaptırılır.

d. Çoğunlukla yazılı metinler üzerinde çalışılır. (Demirel, 1983; Ekmekçi, 1983)

Bu yöntemle yapılan dil öğretiminde, öğrenci gramer öğretimi olarak kuraldan hareket ettiği için, farkına varmadan anadilin kelimelerinden, kalıplarından hareket edecek ve çok kere yanlış sonuçlara ulaşacaktır (Yalt, 1974). Ayrıca yabancı bir dil öğrenmeye çalışan kişiden yıllarca kullandığı anadilinde bile ulaşamadığı bir dilbilgisi düzgünlüğü, bir dil kullanma pürüzsüzlüğü istenmektedir (Başkan, 1975).

Çağdaş dilbilim çalışmaları ise dilin sözlü yanına öncelik verdiği (Akerson, 1988), bu yöntem yüzyıllarca kullanılmasına rağmen 1950'lerden itibaren önemli eleştirilere uğramış ve ruhbilim, toplumbilim, eğitim bilim ile dilbilim alanlarındaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan belirli öğrenme kuramlarına dayalı bilimsel nitelikli dil öğretim yöntemleri geliştirilmiştir.

Ancak günümüzde gramer tamamen reddedilmemekte ve gerektiğinde gramere de başvurulabileceği savunulmaktadır. Örneğin yıllarını dil öğretimi ile ilgili çalışmalara vermiş Amerikalı ünlü dil öğretim uzmanlarından Rivers kendisi ile yapılan bir mülakatta, bir kısım uzmanların dil öğretiminde artık gramere ihtiyaç duyulmadığını belirten düşüncelerini eleştirerek, herşeye rağmen dilin bir gramerinin olduğunu söylemekte ve "gramer öğretimine ihtiyacımızın olmadığını söylemek kemikleri olmadığı halde etrafta yürüyen bir tavuktan bahsetmek gibidir" (Arnold, 1991) demektedir.

Dilbilgisi-çeviri yöntemi Avrupa'yı ve yabancı dil öğretimi 1840'lardan 1940'lara kadar etkilemiş ve bugün hala dünyanın bazı yerlerinde değiştirilmiş şekliyle kullanılmaya devam etmektedir. Örneğin dilin sözlü yönünü kullanmaya fazla ihtiyaç duyulmayan, edebi metinleri anlamada kullanılmaktadır (Richards ve Rodgers, 1997).

2.2. Düzvarım Yöntemi (Direct Method)

Adına direkt yöntem de denilen düzvarım yöntemi 1950'lerde geleneksel dil öğretimine tepki olarak ortaya çıkmış, dünyada ve ülkemizde yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Bu yöntemin temel felsefesi, insanın anadilini öğrenme sürecine dayanmaktadır (Finocchiaro, 1982). Bu yönteme göre, insan anadilini öğrenme sürecinde onu dilbilgisi aracılığıyla öğrenmemektedir. İnsan kendini ifade ederken kuracağı cümle ile içinde bulunduğu durum arasında bir bağ kurmakta ve belli bir sıraya göre öğrenmektedir. Yabancı dil de bu esasa ve bu sıraya göre öğrenilmelidir.

Öğrencinin elden geldiğince doğal bir ortamda yabancı dil ile karşı karşıya bırakılmasını savunan bu yöntem, çağrışım, deneme-yanılma ve gestalt görüşlerine dayanmaktadır (Sebüktekin, 1973).

Bu yöntemin özellikleri şunlardır:

- a) Dersler kısa bir diyaloga başlatılır ve sözcüklerin öğretimi ya görsel araçlarla ya da pantomimle yapılır.
- b) Dilbilgisi kuralları tümevarım yoluyla öğretilir, sınıf içi etkinliklerde anadilin kullanımına yer verilmez.
- c) Öğretmenin, öğrettiği dili çok iyi bilmesi ve konuşması gerekmektedir.
- d) Okuma öğretimi gramer bilgilerini geliştirmekten çok, zevk için yapılır (Demirel, 1983).

2.3. Kulak-Dil Alışkanlığı Yöntemi (Audio-Lingual Method)

Adına audio-lingual veya audio-visual da denen bu yöntem klasik yönetime tepki olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır (Harsh, 1982). Yabancı dil öğretiminde anadilin kullanılmasına kesinlikle karşı çıkan bu yöntem psikolojide behaviorism (davranışçılık), dilbilimde ise strüktüralizm (yapısalcılık) teorilerine dayanmaktadır (Aktaş, 1987). Bloomfield'in dilbilimde, Edward Sapir'in kültürel antropolojide, B. F. Skinner'in ise psikolojideki çalışmaları bu yöntemin temelini oluşturmaktadır (Finocchiaro, 1982). Skinner, her uyarıcıya karşı bir tepkinin olduğunu, etki-tepki bağının kurulması için de pekiştiricilerin verilmesi gerektiğini söyler. Sürekli pekiştirme, tepkiyi güvence altına alır ve pekiştirme yoluyla tepkiler alışkanlığa dönüşürler. Bu öğrenme kuramına göre, yabancı bir dilde alışkanlıkların olabilmesi için sürekli tekrar yapılması, alıştırmalara ve pekiştirmelere yer verilmesi gerekmektedir (Demirel, 1983).

Kulak-dil alışkanlığına göre cümleler ve kalıplar refleks haline gelinceye kadar bıkmadan, usanmadan tekrarlanmalıdır. Çünkü bu anlayışa göre, bir yabancı dil bilmek demek, o dilde sayısız cümle ve deyim ezbere bilmek demektir (Yalt, 1974). Pahalı ve iyi bir dil laboratuvarı her şeyi halleder anlayışını getiren bu yöntem mekanik dil öğrenme temeline dayanmaktadır. Dilin öncelikle dinleme ve konuşma olduğunu savunan bu yöntemde amaç, tekrar ve taklit yoluyla dilin kalıplarını mekanik alışkanlıklar haline getirmektir. İnsanlar bir yabancı dili kitaplara bağlı kalmadan, teyplerden, laboratuvarlardan dinleyip tekrar ederek öğrenebileceklerdir (Yıldırım, 1986). Bu anlayışa göre yabancı bir dil öğrenmenin bir bisikleti sürme veya bir piyanoyu çalmayı öğrenmeden farklı yönü yoktur. Çünkü bu becerilerin de otomatik ve sık tekrar ile öğrenildiğine inanılmaktadır (Ülsever, 1990).

Bu anlayış dili bir alışkanlıklar dizgesi olarak benimsemektedir. Dil öğretilmeli, dil hakkında konuşulmamalı. Dil konuşmadır, yazı değildir. Dil taklit yoluyla öğrenilen ve yavaş yavaş otomatiklik kazanan alışkanlıklar geliştirme olarak görülür (Richards ve Rodgers, 1997):

Kulak-dil alışkanlığı yönteminin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

a) Bu yöntem bilinçaltına inerek öğretmeyi hedeflemektedir ve buna ulaşabilmek için yabancı dil, anadildeki gibi geliştirilmeye çalışılır.

b) Öğrencilerden sorulan sorulara verecekleri cevapları zaman kaybedecek kadar düşünmeden hemen vermeleri istenir. Bu şekilde öğrenci düşünmeden cevap verme alışkanlığı kazanır.

c) Dil becerileri doğal sıra izlenerek geliştirilir. Yani, öğrenci önce anlamayı, sonra konuşmayı, daha sonra okumayı ve en son olarak da yazmayı öğrenir (Chastain, 1976).

Bu yöntemde öğretmen merkezdedir ve sürekli aktiftir. Öğretmen ağırlıklı bir uygulama olan kulak dil alışkanlığında öğretmen, hedef dili belirler, yönelimi ve öğrenmenin aşamalarını kontrol ederek öğrencinin performansını izler ve gerekli düzeltmeleri yapar. Dil öğrenimi öğretmen ve öğrenci arasında aktif sözel etkileşimin bir sonucu olarak düşünülür (Richards ve Rodgers, 1997).

Bu yöntem özellikle 1950'li yıllardan itibaren çok popüler olmuş ve bir yabancı dil laboratuvarının dil öğreniminde herşeyi halledeceği şeklinde bir anlayış benimsenmiştir. Ancak sonraki yıllarda dil öğrenme sürecinde tamamen bu yöntemin kullanılmasından vazgeçilmiş ve alternatif yaklaşımlar ortaya konmuştur.

2.4. Bilişsel Yaklaşım (Cognitive-Code Approach)

Noam Chomsky adlı bir Amerika'lı dilbilimci 1950 yılında 'Syntactic Structures' adlı eseriyle dil öğretimine yeni boyutlar getirmiştir. Adına **Üretimsel Dilbilgisi** (Generative Grammar) denilen kuramıyla Chomsky, tümce-leri kulak-dil alışkanlığı yöntemindeki gibi tek tek ele almamakta, dili yüzeysel yapıdan çok derin yapı denilen bir kavramla çözümlemektedir (Ekmeççi, 1983).

Üretimsel dilbilimi kuramcıları dil öğreniminde akılcı bir tutuma yer verilmesini önermiş ve dili kullanabilecek düzeye gelebilmek için, dil örgüsünü bütünüyle ve bilinçli olarak anlamının gerekli olduğunu ileri sürmüşlerdir (Sebüktekin, 1973).

Öncülüğünü Chomsky'nin yaptığı bu düşünce yeni bir öğretim yönteminin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bilişsel ruhbilimin (cognitive psychology) etkisiyle 1960'lardan itibaren dil öğretimi farklı bir şekilde ele alınmıştır.

Bilişsel öğrenme yaklaşımında, dil kazanımında bireyin akli ve kişiliği ön planda bulundurulmuştur. Bu yaklaşıma göre dil öğretimi insanın bir alışkanlık edimi değil, bilinçli bir kazanımdır. İnsan bir makina değildir. Doğuştan ve anadilden getirilen dil kazanım sisteminin önemli bir yeri vardır (Kocaman, 1983).

Bilişsel öğrenme yaklaşımının temel özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- a. Dil alışkanlık geliştirme değil, bilinçli olarak kural öğrenmedir.
- b. Dil öğretiminde tümevarım yerine tümdengelim yolu izlenmelidir.
- c. Anadil aşırıya kaçmadan kullanılabilir. Çeviriye izin verilir.
- d. Anadil ile yabancı dil arasındaki benzerlikler farklılıklardan fazladır.
- e. Görsel-işitsel araçlardan ve diğer tekniklerden yararlanılmalıdır.
- f. Öğretim bireysel olarak yapılmalı, grup çalışmaları olmalıdır (Demirel, 1983; Enginarlar, 1983; Sebüktekin, 1973).

2.5. İletişimsel Yaklaşım (Communicative Approach)

Bu yaklaşımın gelişiminde daha önceliklere göre farklı bir durum bulunmaktadır. Önceki yöntemlerde kuramsal dilbilimcilerin etkileri varken, iletişimsel yaklaşımda toplumbilimciler ve filozoflar etkili olmuşlardır. Bu alanda yapılan çalışmalar şu iki ilkeyi ortaya çıkarmıştır;

a. Dilin toplumsal boyutu vardır ve dil boşlukta, amaçsız kullanılan bir araç değildir.

b. Dil, yargı bildirmek, emir vermek, ikna etmek vb. gibi birşeyler yapmak veya gerçekleştirmek için kullanılır (Enginarlar, 1983).

Sosyo-dilbilim ve psiko-dilbilimin esaslarına dayanan bu yaklaşım (Finocchiaro, 1979) adından da anlaşılacağı gibi dili iletişim aracı olarak görmektedir. Dilin kurallarını öğretmek yerine, öğrenciye ihtiyaçlarına yönelik dil becerilerini, yani iletişim yeteneğini kazandırmayı esas almaktadır. Rivers (1982) iletişim yeteneği ile "yaratıcı dil kullanımının" kastedildiğini belirtmektedir.

Bu yaklaşımda dil öğrenimi için temel kabul edilmiş olan dört becerinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) hepsine ağırlık verilmekte ve derslerde öğrencilere bu becerilerin kazandırılması için alıştırmalar yaptırılmaktadır.

İletişimsel yaklaşım ile yaşayan dil öğretildiği düşüncesinden hareket edildiği için başlangıç düzeyinde geleneksel kitap, defter, kalem üçlüsüne başvurulmamaktadır. Öğrencinin anadilini öğrenirken yaşamış olduğu ortama benzer bir ortam meydana getirmek, yani öğretilen yabancı dili ikinci bir anadil gibi öğrencinin bilinçaltına yerleştirmek hedeflenmektedir. Bundan dolayı, okuma ve yazma becerileri öğrencide belirli bir dil bilinci oluşuktan sonra geliştirilmektedir (Anamur, 1987).

İletişimsel yaklaşımın taraftarları, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmeye çalıştıklarını hissetmeye başladıkları an, güdülenmelerinin daha da artacağını ileri sürmüşlerdir (Freeman, 1987).

İletişimsel yaklaşımın kullanım özellikleri şunlardır:

a. Öğretim öğrenci merkezlidir.

b. Öğrenci için anlamlı olan sözlü ve yazılı iletişim faaliyetlerine ağırlık verilir.

c. Derslerde karşılıklı diyalog, grup çalışması yaptırılır ve günlük iletişimde kullanılan otantik materyallerden yararlanılır.

d. Öğretmen hem anadilde hem de amaç dilde yeterli olmalı ve öğrencilerin amaçlarına uygun bir şekilde yardımcı olmalıdır (Demirel, 1983).

Bu yaklaşımı savunanlar, daha zengin bir öğretme ve öğrenme ortamı sağlandığını belirtmekte ve bu yaklaşımın yararlarını şöyle sıralamaktadırlar (McDonough ve Shaw, 1998):

İletişimsel yaklaşım;

•Neyin doğru olduğunun yanı sıra neyin uygun olacağı hakkında daha geniş bir anlayış (algılama) sağlar.

•Dili cümleler kadar metinler ve konuşma parçalarını da kapsayan geniş bir yelpazede ele alır.

•Gerçekçi ve güdüleyici bir dil kullanımı sağlar.

•Öğrencilerin ana dillerindeki deneyimlerinden hareketle dilin fonksiyonları hakkında bildiklerini kullanır.

2.6. Eklemeli-Seçmeli Yöntem (Eclectic Method)

Günümüzdeki yabancı dil öğretim anlayışında hiç bir yöntemin tek başına tüm öğretim sorunlarını çözecek güçte olmayacağı, sorunlara kuramcılar kadar, sınıfta ders veren öğretmenlerin de çözüm getirecekleri savunulmaktadır (Sebüktekin, 1981).

Sınıf içi etkinliklerde belli bir yönteme bağlı kalmak yerine her öğrenme durumuna uygun düşen (Demirel,1988) bir yöntemi kullanma düşüncesi, adına eklemeli ya da seçmeli yöntem denen bir yöntemler karması ortaya çıkmıştır. Zaten, şu anda dil öğretiminde tek başına bir yöntemde kullanılması söz konusu değildir. (Freeman, 1987) Öğretmen, sınıfta mevcut duruma ve öğrencilerin ihtiyacına göre, her yöntemin iyi ve uygun taraflarını kullanabilmelidir.

Ancak eklemeli yöntem ile anlatılmak istenen şey, rastgele bir birleştirme ya da boşluk doldurma değildir. Ekleme işi yapılırken amaca ulaşabilmek için önceden bilinmesi gereken bazı hususlar vardır. Sebüktekin (1981) bunları şöyle belirtmektedir.

" 'Eklemeli' sözcüğü rastgele bir birleştirme ya da boşluk doldurma anlamına gelmemektedir. Ekleme işinin etkinlikle yapılabilmesi için bir yandan öğrencilerin yakından tanınması ve öğrenim ortamının iyi bilinmesi, öbür yandan da tüm yaklaşım, yöntem ve tekniklerin her birine ilişkin temel bilgilere sahip olunması gerekir. Yabancı dil öğretmeninden başka hiç kimsenin tüm bilgileri bir arada bulundurabilmesine olanak yoktur. Öyleyse öğrencilerine uygun bir eklemeli yöntem oluşturabilmek için tüm yaklaşım, yöntem ve teknikleri tarayarak bunlar arasına bir 'seçim' yapma işi yine öğretmene düşen bir görev olmaktadır. Bu nedenle tek yönteme bağlı kalıp başka yöntemlere sırt çeviren yabancı dil öğretmenlerinin bu tutumları artık yadırganmakta, daha açık bir söyleyişle, uğraş alanında geri kalmışlığı simgelemektedir".

Eklemeli yöntemin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

a. Dil öğretimi amaç dille yapılmalıdır. Ancak gerektiğinde öğrencinin anadiline de yer verilmelidir.

b. Dil öğreniminin, öğrencilerin istemediği ve yeterli olmadığı süreçte gerçekleştirilemeyeceği göz önüne alınarak, öğrencinin güdülenmesi ile öğrenmesi arasında bir ilişki olduğu unutulmamalıdır. Bunun için, sınıftaki bireysel farklılıklar göz önüne alınmalıdır.

c. Sözcük kullanımına erken başlamalı ve sözcükler cümle içinde kullanılmalıdır. Bir seferde tek bir yapı sunulmalı ve bu tam öğrenilmeden bir diğer yapıya geçilmemelidir.

d. Mekanik tekrarlara çok fazla zaman ayırmadan iletişime yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

e. Yabancı dil öğretimi öğrencinin uğraştığı bilimsel alana yönelik olmalıdır. Yani bir yandan dilin temel yapısı, sözcükleri ve anlatım biçimleri öğretilirken, diğer yandan da belirli bir sıraya göre uğraşılan bilimsel alana ait konulara da yer verilmelidir.

f. Sözlü dili anlama ve konuşma, yazılı dili ise anlama ve yazma becerilerinin her birine bir yer verilmelidir. (Demirel, 1990; Sebüktekin, 1981)

3. Bazı Değişik Dil Öğretim Yöntem ve Yaklaşımları

Yabancı dil öğretiminde yukarıda belirtilen temel yöntem ve yaklaşımların dışında geliştirilmiş bazı değişik ve ilginç dil öğretim ve yaklaşımları da vardır. Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere çeşitli ülkelerde kullanılan bu yöntem ve yaklaşımlar şunlardır:

a. Lozanov'un Telkin Yöntemi (Suggestology/ Suggestopedia)

b. Curran'ın Grup İle Dil Öğretim Yöntemi (Community Language Learning)

c. Gattegno'nun Sessizlik Yöntemi (The Silent Way)

d. Asher'in Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi (Total Physical Response)

e. Tabii Yaklaşım (Naturel Approach)

Yabancı dil öğretiminde bu yöntem ve yaklaşımların belirli kullanım alanları ile özellikleri aşağıda verilmektedir.

3.1. Lozanov'un Telkin Yöntemi (Suggestology/ Suggestopedia)

Bulgar psikiyatrist Georgi Lozanov tarafından geliştirilen bu yöntem göre insanların başarısızlıkları kendilerini yetersiz görme, hata yapmaktan korkma ve olumsuz hatıralar gibi bazı psikolojik engellerden kaynaklanmaktadır. Öğrenciler bu duygularından kurtuldukları zaman başarılı olacaktırlar (Freeman, 1987).

Bu yöntemle yabancı dil öğrenimi yapan sınıflar oturma odası gibi düzenlenir. Öğrenciler sıra yerine, halı ile döşenmiş sınıflarda rahat koltuklarda oturup, loş ışık altında derinden gelen müzik eşliğinde dersleri yaparlar. Her öğrenciye dersten önce yeni bir isim ve rol telkin edilir. Yabancı dildeki günlük konuşmalar müzik eşliğinde öğretilir. Diyaloğ öğretimine çok önem verilir (Demirel, 1990).

Öğretmen derste önce kelimelerin anlamlarını vererek onların telaffuzunu gösterir. Daha sonra gramer üzerinde açıklamalar yaparak bir metin okur. Öğrenciler okunan metni ellerindeki metinden takip ederler. Öğretmen

metni ikinci defa tekrar ederken öğrencilere herhangi bir açıklama yapmadan onu öğrencilerin anadiline çevirir. En son aşamada, öğrencilere rahat bir müzik eşliğinde koltuklarında dinlenmeleri telkin edilerek diyalog okunur ve diyalogu hatırlama tutmaları istenir. Dersler bu şekilde işlenerek devam eder (Yıldırım, 1986)

3.2. Curran'ın Grup İle Dil Öğretim Yöntemi (Community Language Learning)

Charles Curran'ın geliştirdiği bu yöntemde öğretmenler öğrencilerinin korkularını ve ilgilerini anlayıp, onlara güvenli bir ortamı sağlamaya çalışırlar (Freeman, 1987).

Bu yöntem ile yapılan yabancı dil öğreniminin merkezinde öğrenci vardır. Öğrenciler sınıfta daire şeklinde otururlar. Öğretmen dairenin dışındadır. Her grup kendi arasında bir danışman öğrenci seçer ve istedikleri konuda grup halinde tartışırlar. Tartışmanın anadilde yapılması istenir. Grup çalışanlarını dışarıdan izleyen öğretmen arada konuşmaları öğrenilen dile çevirir. Bu şekilde öğrencilerin amaç dille iletişimde bulunmaları sağlanır (Demirel, 1990). Ancak bu yöntemi uygulayan kişinin mükemmel bir dilbilgisi bilmesi yanı sıra, hem psikoloji hem dilbilim dallarında doktora yapmış olması öngörülmektedir (Yıldırım, 1986).

3.3. Sessizlik Yöntemi (The Silent Way)

Caleb Gattegno'nun geliştirdiği bu yöntemde hem öğrenciler hem öğretmenler hem de öğretmen sınıfta geçen zamanın büyük kısmını susarak ve duydukları dil örneklerini düşünerek geçirirler. Öğrenciler birbirleriyle konuşurken yapılan hatalar düzeltilmez. Öğretmen renkli çubukları kullanarak renkleri öğretir. Her renk bir sesi sembol eder. Sonradan yoğun olarak kelime öğrenimine geçilir. Öğrenciler istedikleri kelimelerle cümleler kurarlar (Demirel, 1990; Yıldırım, 1986). Bu yöntem her ne kadar bilişsel öğrenme yaklaşımından ortaya çıkmamışsa da kuralları ona benzemektedir. Yöntemin temel ilkelerinden biri öğretme işinin öğrenmeye göre ikinci sırada gelmesidir.

3.4. Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi (Total Physical Response)

Psikolojideki öğrenme kuramlarından iz kuramı (trace theory) ile bağlantılı olan bu yöntem, San Jose State Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı Başkanı Profesör James J. Asher tarafından geliştirilmiştir.

Asher'ın Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi'ne, bir yabancı dili davranışlarla öğrenme de denmektedir. Bu öğrenme modeli çocukların anadillerini öğrenme ile ilgili gözlemlere dayanmaktadır. Bu kuramın hareket noktası, bir çocuğun dili ile bedeni arasındaki yakın bir ilişkinin var olduğuna ve çocuğun dinleme becerisinin konuşma becerisinden önce geliştiği kuramına dayanmaktadır. Budan dolayı, dil öğreniminde dinleme konuşmadan önce gelmektedir (Silvers, 1981).

Bu kurama göre, bir olay ne kadar sık meydana gelirse ve hafızada ne kadar kuvvetli iz bırakırsa, o olayı hatırlamak o kadar kolay olur. Asher'a göre, çocuklar kendilerine yöneltilen konuşmalara sözlü tepki gösterirler. Ona göre bir yetişkinin ikinci bir dil öğrenmedeki başarısı, anadilini öğrenen bir çocuğun gelişmesiyle aynı orantıdadır. Bu yöntemle dil öğretimi emir cümleleriyle başlar. Öğrenci, öğretmenin emirlerine fiziksel tepki yoluyla cevap verir. yeni başlayanlar için öğretim materyali kullanılmaz. Çünkü öğretmenin hareketleri, mimikleri ve sesi yeterlidir. Dersler ilerledikçe öğretmen sınıftaki nesnelere, resimler ve posterler gibi görsel araçları kullanır (Demirel, 1990).

Bu yöntem genellikle başlangıç düzeyindeki yabancı dil öğretiminde kullanılmaktadır.

3.5. Tabii Yaklaşım (Natural Approach)

Bu yaklaşımın temellerini Amerikalı dilbilimciler Stephan Krashen ile Tracy Trell atmıştır. Krashen (1981)'a göre dil edimi çocuğun hedef dil ile tabii etkileşimini gerektirir. Bu yaklaşıma göre, dili öğrenen kişinin konuşma tarzından ziyade, iletildiği ve anladığı mesajlar önemlidir.

Bu yaklaşımın ilkeleri şöyle sıralanır:

- a. Öğrenciler hazır olmadan konuşmaya zorlanmaz ve yapılan hatalar aradaki iletişimi bozmadıkça düzeltilmez.
- b. Dili konuşmadan önce onu anlamak öncelik taşır.
- c. Öğretim programı iletişime yönelik hazırlanır.
- d. Öğrenmeyi engelleyen kişisel ve sosyal faktörler en az düzeye indirilmeye çalışılır (Yıldırım, 1986).

KAYNAKÇA

- Akerson, F. (1978). İstanbul Üniversitesi'nde Yabancı Dil Öğretimi. Dilbilim III. İ. Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu Fransızca Bölümü Dergisi. 153-159.
- Aktaş, T. (1987). Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları. Gazi Ün. Gazi Eğt. Fak.Derg. 3 (9) .149-156.
- Anamur, H. (1987). Yabancı Dil Öğretiminde Yöntemler ve Sorunlar. Uludağ Ün. Eğt. Fak. Derg. 1 (1). 93-98.
- Arnold, J. (1991). Reflections on Language Learning and Teaching: An Interview with Wilga Rivers. English Teaching Forum. XXIX (1). 2-5.
- Başkan, Ö. (1975). Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri. Türk Dili. 31 (285).
- Chastain, K. (1976). Developing Second Language Skills: Theory to Practice. Chicago.
- Davies, C. (1996). What is English Teaching. English, Language and Education. Open University Press. Great Britain: Biddles Ltd, Guilford and Kings Lyn.
- Demirel, Ö. (1983). Yabancı Dil Öğretiminde Çağdaş İlke ve Yöntemler. Milli Eğitim. Sayı: 60.
- Demirel, Ö. (1988). Üniversitelerde Yabancı Dil Öğretimi. Çağdaş Eğitim. 13 (137). 17-21.
- Demirel, Ö. (1990). Yabancı Dil Öğretimi – İlkeler, Yöntemler, Teknikler. Usem Yayınları. 2.Baskı. Ankara: Şafak Matbaası.
- Ekmekçi, Ö. (1983). Yabancı Dil Eğitimi Kavram ve Kapsamı. Türk Dili Dil Öğretimi Özel Sayısı. XLVI (378-380).

Enginarlar, H. (1983). Yabancı Dil Öğretiminde Çeşitli Yaklaşımlar ve İşlevsel-Kavramsal Yaklaşım. Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları. TED Bilimsel Yay. Bilim Dizisi Öğretim1. Yay. Haz. Ö. Demirel. Ankara: Şafak Matbaası.

Finocchiaro, M. (1979). The Functional-Notional Syllabus: Promise, Problems, Practices. English Teaching Forum. XXII (2). 11-20.

Finocchiaro, M. (1982). Reflections on The Past, Present and The Future. English Teaching Forum. XX (3). 2-13.

Freeman, D. L. (1987). From Unity to Diversity: Twenty Five Years of Language Teaching Methodology. English Teaching Forum. XX (4). 2-10.

Harsh, W. (1982). Linguistics and Tesol: A Turbulent Twenty Years. English Teaching Forum. XX (1). 2-8.

Kocaman, A. (1983). Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler. Türk Dili Dil Öğretimi Özel Sayısı. XLVI (378-380).

Krashen, S. (1981). Second Language Acquisition and Second Language Learning. Language Teaching Methodology Series, Pergamon Institute of English). Oxford: Pergamon Press.

Mc Donough, J., Shaw, C. (1998). Materials and Methods in ELT/ A Teacher's Guide. Applied Language Language Studies. Great Britain: Blackwell Publishers Ltd.

Öztoğat, E., Senemoğlu, O. (1977). Yabancı Dil Öğretiminde Deneylik Kullanımı. Dilbilim I. İ.Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu Fransızca Bölümü Dergisi. 142-153.

Reece, I., Walker, S. (1998). Teaching, Training and Learning-A Practical Guide. Third Edition. Great Britain: Business Education Publishers Ltd.

Richards, J.C., Rodgers, T. S. (1997). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge Language Teaching Library. Cambridge University Press. Thirteenth Printing. U.S.A.

Rivers, M. W. (1982). Psychology, Linguistics and Language Teaching. English Teaching Forum. XX (2). 2-9.

Sebüktekin, H. (1973). Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem. Boğaziçi Ün. Derg. Humaniter Bölümler-Humanities. Cilt 1.

Sebüktekin, H. (1981). Yükseköğretim Kurumlarımızda Yabancı Dil İzleneleri. Boğaziçi ün. Yay. No: 273. 1.Baskı. İstanbul: B.Ü. Matbaası.

Senemoğlu, O. (1983). Yabancı dil Öğretiminde Öncelik Sorunları. Dilbilim V. İ.Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu Fransızca Bölümü Dergisi.

Silvers, S. M. (1981). The Total Physical Response or Learning Another Language Through Actions. English Teaching Forum. XIX (1). 36-37.

Şen, L. A. (1982). Attitudes Toward Grammar. Journal of Human Sciences. 1 (1). 127-138.

Ülsever, Ş. (1990). Linguistics and Language Teaching. Eskişehir Anadolu. Ün. Eğt. Fak. Derg. 3 (2). 265-269.

Yıldırım, Ç. (1986). Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Akımlar. Türk Dili. 51 (413). 384-396.